

УДК 347.412.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.50>

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДЕЯКИХ ДЕРЖАВ)

Огоновський О.Р.,

адвокат,

аспірант кафедри інтелектуальної власності,

інформаційного та корпоративного права

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID: 0000-0003-1007-9608

e-mail: oleg.ogonovskyi@gmail.com

Огоновський О.Р. Європейський досвід правового захисту конфіденційної інформації (на прикладі окремих держав).

Установлено, що майбутнє України нерозривно пов'язане із гармонізацією національного законодавства та правової системи Європейського Союзу. Крім цього, обґрунтовано, що глобальні тенденції до стрімкого збільшення обсягу інформації в цифровому вигляді та, відповідно, зростання ризиків її неправомірного розголошення чи втрати, обумовлюють потребу використання якісних правових інструментів для захисту відомостей конфіденційного характеру. Як наслідок, доведено, що для досягнення цієї мети актуальним буде вивчення передового досвіду провідних держав Європи. Зроблено висновок про те, що визначальну роль у забезпечення охорони відповідної інформації відіграє Директива (ЄС) 2016/943 про захист нерозголошеного ноу-хау та ділової інформації (комерційної таємниці) від їх незаконного набуття, використання та розголошення. Доведено, що вказаний акт «м'якого права» (soft law) є базою для формування засад правової політики у галузі охорони конфіденційної інформації та комерційної таємниці в більшості держав європейського континенту. Встановлено, що саме на положеннях вказаної Директиви, в основному, базуються підходи до захисту інформації конфіденційного характеру в таких державах, як, наприклад, Німеччина, Бельгія, Нідерланди та Швейцарія. При цьому, зроблено акцент на тому, що основним механізмом охорони таких відомостей у договірних відносинах є договір про нерозголошення (NDA). Проаналізовано, що на законодавчому рівні ні процедури ні особливостей укладення такої угоди в жодній з вищенаведених держав не визначено. Як наслідок, сторони керуються засадою свободи договору як при укладенні, так і при виконанні договору про нерозголошення. Також визначено, що особливістю німецької системи захисту конфіденційної інформації є те, що особа повинна мати законний інтерес у захисті відповідних відомостей, що не передбачено текстом вищезгаданої Директиви ЄС. У Нідерландах, натомість, витоки системи охорони інформації конфіденційного характеру слід шукати в галузі кримінального права. Встановлено, що у Бельгії суди мають широкі повноваження щодо захисту інформації, у тому числі, забороняти її подальше використання на вимогу уповноваженого суб'єкта. Обґрунтовано, що швейцарський підхід, у свою чергу, виходить із необхідності захисту економічної конкуренції, складовою частиною якої є охорона комерційної таємниці.

Ключові слова: конфіденційна інформація, комерційна таємниця, економічна конкуренція, договір про нерозголошення, європейське право, «м'яке право».

Ohonovskyi O.R. European experience of legal protection of confidential information (based on the example of several states).

It is established that the future of Ukraine is inevitably linked with the harmonization of its national legislation and legal system of the European Union. Additionally, it is justified that global trends toward a rapid increase in the scope of digital information and, accordingly, the rising risks of its unlawful disclosure or loss leads to need of use of effective legal instruments for the protection of confidential

information. As result, it is proven that studying the advanced experience of leading European countries is necessary step toward achieving this goal. It is concluded that key role in ensuring the protection of such information is performed by Directive (EU) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure. It is demonstrated that this soft law act serves as a foundation for shaping legal policy principles in the field of confidential information and trade secret protection across most European countries. It is established that the approaches for protection of confidential information in countries such as Germany, Belgium, the Netherlands, and Switzerland are primarily based on the provisions of this Directive. At the same time, emphasis is placed on the fact that the primary mechanism for protecting such information within contractual relations is the Non-disclosure Agreement (NDA). It is analysed that at the legislative level, neither the procedures nor the specific features of concluding such agreements are defined in any of the above-mentioned countries. Consequently, the parties are guided by the principle of freedom of contract both when entering into and executing a Non-disclosure Agreement. It is also determined that a distinctive feature of the German system of confidential information protection is the requirement for a person to have a legitimate interest in protecting the relevant information, something not defined by the text of the aforementioned EU Directive. In the Netherlands, by contrast, the roots of the confidential information protection system can be traced to provisions of criminal law. In Belgium, it is established that courts possess broad powers regarding the protection of information, including the authority to prohibit its further use at the request of an authorized party. It is justified that the Swiss approach, in turn, is based on the need to protect economic competition, with the protection of trade secrets forming an integral part of it.

Key words: confidential information, commercial secret, economic competence, Non-disclosure Agreement, European law, soft law.

Постановка проблеми. Незважаючи на повномасштабну агресивну війну, яку розв'язала російська федерація проти України, важливо розуміти, що питання європейської інтеграції для нашої держави є питанням подальшого виживання. Тісні економічні та політичні взаємозв'язки із державами Європи можуть стати запорукою успіху у тривалому процесі утвердження в статусі повноправного члена європейської сім'ї. Водночас, слід розуміти, що зближення із Європою неможливе без поступової гармонізації законодавства України із правом Європейського Союзу. Особливо актуальною ця проблема стає в контексті забезпечення майбутньої післявоєнної відбудови України, яка не зможе бути повноцінно здійснена без достатньої законодавчої бази та відповідних правових гарантій для потенційних інвесторів.

У той же час, з огляду на стабільно зростаючий ринок передових технологій та збільшення рівня важливості інформації як об'єкта цивільно-правових відносин, неминує в центрі уваги опиняться питання її захисту, особливо в контексті відомостей, які становлять конфіденційну інформацію чи комерційну таємницю. Нематеріальний характер інформації як такої зумовлює необхідність застосування особливого підходу, який дасть змогу повною мірою забезпечити інтереси володільців відповідних відомостей. Розуміючи важливість даної тематики, європейська спільнота ще у 2016 році зробила серйозні зусилля для окреслення рамкової системи охорони комерційної таємниці, результатом чого стало прийняття 08 червня 2016 року Європейським парламентом та Радою Директиви (ЄС) 2016/943 про захист нерозголошеного ноу-хау та ділової інформації (комерційної таємниці) від їх незаконного набуття, використання та розголошення (надалі – «Директива») [1].

Відтак, виходячи із вищенаведеного, важливим і нагальним видається як питання дослідження ролі Директиви [1] у забезпеченні розвитку правового інституту нерозголошення в Європі, так і питання особливостей захисту інформації конфіденційного характеру в межах окремих держав. Висновки, сформовані у результаті такого дослідження та відповідна правозастосовча практика можуть бути згодом використані й в Україні в ході імплементації норм європейського права у пост-воєнний правовий простір нашої держави.

Метою дослідження є встановлення особливостей охорони інформації конфіденційного характеру в окремих державах Європи, а також вивчення впливу Директиви [1] на формування правозастосовчої практики європейських країн.

Стан опрацювання проблематики. Вивченням окремих питань особливостей захисту інформації конфіденційного характеру в різних державах європейського континенту займалися такі дослідники,

як, зокрема, Д.Є. Забзалюк, В.О. Кучер, О.А. Пасенко, Ю.М. Капіца, О.М. Кравченко, В.М. Алієва-Барановська та інші. Водночас, окремі аспекти даної тематики залишались поза увагою вказаних науковців, що зумовлює необхідність проведення комплексного дослідження механізмів охорони комерційної таємниці та інших конфіденційних відомостей від протиправного розголошення чи втрати в розрізі деяких держав Європи з метою потенційної адаптації їх досвіду в даній галузі.

Виклад основного матеріалу. У середині 2016 року в рамках європейського права викристалізувався рамковий нормативний акт, який був покликаний узагальнити підхід держав ЄС до правового регулювання питань захисту комерційної таємниці та ноу-хау – Директива Європейського парламенту та Ради (ЄС) 2016/943 про захист нерозголошеного ноу-хау та ділової інформації (комерційної таємниці) від їх незаконного набуття, використання та розголошення [1].

Визнаючи непересічну важливість та цінність інформації конфіденційного характеру (до якої варто включити як комерційну таємницю, так і ноу-хау), яку вона надає для забезпечення, в першу чергу, належної ринкової конкуренції, дана Директива [1] уже впродовж майже десятиліття становить собою орієнтир для побудови національної системи захисту відповідних відомостей у кожній державі ЄС. Будучи актом «м'якого права» (*soft law*), Директива [1] визначає основоположні принципи захисту комерційної таємниці та ноу-хау від протиправного розголошення. При цьому, аналізований нормативний акт прямо передбачає, що держави-члени можуть, у відповідності до Договору про функціонування Європейського Союзу, передбачити значно глибший рівень захисту за умови дотримання окремих норм Директиви [1], які, вочевидь, мають бути імplementовані до національного законодавства.

Директива [1] по праву вважається основою законодавчої бази ЄС у сфері захисту комерційної таємниці та ноу-хау [2, с. 135-136]. Вона, з-поміж іншого, закріплює межі реалізації прав відповідних суб'єктів у тих аспектах, які є дотичними до конфіденційної інформації. Так, для прикладу, чітко визначається зміст поняття «комерційна таємниця»; встановлюється, які підстави набуття комерційної таємниці є законними, а які – протиправними; закріплюються особливості застосування заходів відповідальності за розголошення відомостей тощо.

Хоча й у розвинутих країнах Європи охорона конфіденційної комерційної інформації має свою довгу історію, а підходи різняться залежно від країни [3, с. 137], важко не погодитись із тим, що з прийняттям Директиви [1] рівень захисту комерційних таємниць в ЄС має стати задовільним та узгодженим, оскільки останній зобов'язує держав-членів передбачити достатні цивільні способи захисту прав на комерційну таємницю у разі незаконного отримання, використання та розкриття комерційної таємниці [4]. Відтак, у результаті прийняття Директиви [1] значно активізувались процеси прийняття нових чи адаптації до неї існуючих законів про захист комерційної таємниці у різних країнах Європи. Це стосується, для прикладу, наступних держав:

1. Німеччина. Протягом тривалого часу питання законодавчого захисту комерційної таємниці регулювалося положеннями німецького цивільного кодексу [5], закону про акціонерні товариства [6] тощо. Через відсутність цілісної системи законодавчого регулювання захисту інформації до імplementації Директиви [1] конкретний правовий захист можна було отримати на основі положень статей 241 (2) і 280 (ч. 1) Цивільного кодексу Німеччини (*Bürgerliches Gesetzbuch, BGB*) [5] – у разі позовів про відшкодування збитків, а також на підставі статей 823 і 826 цього Кодексу [5] – у випадках деліктних зобов'язань [7].

Водночас, після 2016 року активізувалась робота над оновленням цього законодавства та приведенням його у відповідність до Директиви [1]. Підсумком відповідних законодавчих процесів стало прийняття нової редакції Закону «Про захист комерційної таємниці» від 18 квітня 2019 року (*Gesetz zum Schutz von Geschäftsgeheimnissen*) [8]. Як зазначають окремі дослідники, даний Закон реалізує Директиву [9, с. 457].

Так, зокрема, пункт 1 § 2 цього німецького Закону [8] надає дефініцію терміну «комерційна таємниця». Його особливістю, окрім таких необхідних характеристик, як відсутність загальновідомого статусу та застосування належних заходів для збереження конфіденційності інформації, є те, що німецьке законодавство встановлює ще одну додаткову вимогу. Відповідно, для того щоб інформація вважалася комерційною таємницею, потрібно, аби у відповідної особи існував законний інтерес у збереженні її конфіденційності (пп. «с» п. 1 § 2 згаданого Закону [8]). Іншими словами, власник інформації має бути зацікавлений у її використанні для реалізації власних легітимних інтересів. Такий підхід є унікальним для німецького права, оскільки Директива [1] подібної умови не містить.

У той же час, основоположним інструментом договірного регулювання питань захисту інформації конфіденційного характеру виступає договір про нерозголошення, незважаючи на те, що законодавство Німеччини не містить будь-яких згадок про таку угоду.

2. Нідерланди. Подібно до ряду інших держав, у Нідерландах договір про нерозголошення також є основним способом збереження у таємниці відповідних відомостей. Що показово – законодавство цієї держави аналогічно не містить відсилань на існування такого типу договорів, що обумовлює широкий діапазон дій сторін при виборі тих чи інших умов, базуючись на засаді свободи договору.

Тим не менше, витоки інституту нерозголошення слід шукати в інших галузях права – зокрема, у кримінальному та трудовому. Так, відповідно до висновків О.М. Кравченка, у контексті дослідження проблематики правового забезпечення нерозголошення інформації конфіденційного характеру, викликає інтерес ч. 1 ст. 273 Кримінального кодексу Нідерландів [10], котра передбачає відповідальність для того, хто умисно розкриває особливу інформацію, пов'язану з комерційною чи промисловою організацією або організацією сфери обслуговування, у якій винна особа працює або працювала, за умови, що вона зобов'язана була зберігати інформацію в таємниці. Відтак, на основі цього, у дослідника не викликає сумнівів і та обставина, що цивільне і трудове законодавство України також повинне чітко регулювати взаємовідносини між роботодавцем і звільненим працівником з приводу збереження останнім комерційної таємниці, яка стала йому відомою під час здійснення трудової діяльності [11, с. 70].

У цілому погоджуючись із зазначеною вище тезою, вважаємо за доцільне вказати, що навіть коректніше, на нашу думку, буде вести мову про необхідність визначення правових наслідків порушення зобов'язань з нерозголошення не на рівні закону, а саме на рівні договору. Тобто, просто механічно взявши за основу положення нідерландського законодавства та посиливши відповідальність за порушення звільненим працівником положень про конфіденційність, проблему розголошення не вирішити, адже втрачається одна із ключових особливостей відповідальності як такої – її індивідуальний характер. Кожен роботодавець надає працівнику різну інформацію, яка має різну цінність. Відтак, на наше переконання, законом неможливо повною мірою урегулювати усі відносини, які складаються між роботодавцем та його колишнім працівником після звільнення останнього. Натомість, NDA є чудовим механізмом, який з легкістю дозволяє це зробити, що прекрасно ілюструє позитивний досвід нідерландських колег.

3. Бельгія. У 2018 році Бельгія з урахуванням Директиви [1] прийняла Закон, який спрямований на захист нерозкритих ноу-хау та комерційної інформації (комерційної таємниці) від їх незаконного заволодіння, використання та розкриття [12]. Згідно з цим Законом [12] уповноважений суд Бельгії має право прийняти рішення про припинення або заборону використання чи розголошення комерційної таємниці; заборону виробництва, пропозиції, розміщення на ринку або використання контрафактних товарів або імпорту, експорту чи зберігання контрафактних товарів для досягнення цих цілей; відкликання контрафактної продукції з ринку; зміну контрафактних товарів задля позбавлення їх відповідної якості; знищення контрафактних товарів або у відповідних випадках їх виведення з ринку за умови, що таке рішення не порушує захисту відповідної комерційної таємниці; знищення всього або частини будь-якого документа, об'єкта, матеріалу, речовини або електронного файлу, що містить комерційну таємницю або у відповідних випадках доставку заявнику всіх або частини цих документів, предметів, матеріалів, речовин чи електронних файлів; публікацію рішення суду в пресі та його показ у засобах масової інформації [13].

Отже, бельгійська практика захисту комерційної таємниці та конфіденційної інформації, виходячи із ряду історико-географічних чинників, загалом ідентична нідерландському підходу. У цілому декларуючи на рівні законів охорону вказаних об'єктів, законодавець залишає питання про обрання конкретного механізму захисту на розсуд суб'єктів правозастосування. Відтак, договір про нерозголошення, який укладається на території цієї держави, володіє усіма притаманними йому ознаками, які описувались вище.

4. Швейцарія. Правова система Швейцарії відома своєю стабільністю та правовою визначеністю. Однак, за аналогією з іншими державами, у цій державі відсутній спеціальний законодавчий акт, який би детально регулював питання укладення NDA. Нормативним підґрунтям для застосування таких угод є відповідні положення Конституції Швейцарії [14], а також федерального цивільного законодавства, законодавства про економічну конкуренцію, зайнятість, промисловість тощо.

Тим не менше, швейцарські суди вже давно визнали юридичну силу договорів про нерозголошення, які укладаються на території конфедерації. Відповідно, NDA є важливим інструментом для охорони інформації від неправомірного розголошення, який часто розглядається з точки зору захисту від недобросовісної конкуренції.

Так, згідно з окремими дослідженнями, у швейцарському праві передбачені цивільно-правові і кримінально-правові санкції за порушення правил добросовісної конкуренції. При цьому наявність збитку для конкурента далеко не завжди є умовою настання відповідальності: незаконними можуть вважатися також дії, що не призвели до виникнення збитку, але загрожують його спричинити. Що стосується вини порушника, то вона розглядається судовою практикою як умова відповідальності постільки, оскільки початковим критерієм для її накладання є добра торгова практика або добра воля, тобто об'єктивний критерій. Таким чином, як умова настання відповідальності за порушення правил добросовісної конкуренції виступає протиправність і винність дій порушника [11, с. 161].

На практиці ж, у Швейцарії найчастіше зустрічаються два типи договорів про нерозголошення – двосторонні та односторонні, за умовами яких тільки одна сторона є зобов'язаною, а інша – наділяється тільки відповідними правами у відношенні до першої сторони. Звично, до обов'язкових умов договору про нерозголошення входять умови про предмет договору, обов'язки сторін, обсяг охоронюваної інформації, винятки з принципу конфіденційності, відповідальність за порушення договору, судова юрисдикція та інші необхідні положення, погоджені сторонами.

Як наслідок, швейцарська система охорони інформації конфіденційного змісту поєднує стабільність законодавства про захист економічної конкуренції та гнучкість правового регулювання за допомогою договору про нерозголошення.

Висновки. Перебуваючи у перехідній фазі гармонізації національного законодавства із правом ЄС, Україна повинна бути максимально зацікавлена в імплементації передового досвіду наших європейських колег. Вивчення та адаптація ефективних підходів до регулювання тих чи інших питань є запорукою успіху та подальшого стабільного розвитку правозастосовчої практики.

У статті встановлено, що основним нормативним актом «м'якого права» (*soft law*) наразі є Директива (ЄС) 2016/943 про захист нерозголошеного ноу-хау та ділової інформації (комерційної таємниці) від їх незаконного набуття, використання та розголошення від 08 червня 2016 року [1]. Вона заклала підґрунтя для розвитку національних правових систем, насамперед, держав-членів Європейського Союзу, визначаючи рамки, в межах яких можна надалі удосконалювати механізми захисту інформації конфіденційного характеру. При цьому, незважаючи на те, що деякі держави взагалі не приймали спеціальних нормативних актів для врегулювання цих питань, Директива може застосовуватись ними безпосередньо як джерело права.

Тим не менше, в ході дослідження було встановлено, що в деяких державах Європи є свої особливості системи захисту конфіденційної інформації. Так, для прикладу, в Німеччині після прийняття вищезгаданої Директиви було оновлено законодавство про комерційну таємницю. У Нідерландах, натомість, за основу було взято кримінальне законодавство, яке передбачає заходи кримінально-правового впливу для суб'єктів, які допустили порушення режиму конфіденційності відповідних відомостей. В Бельгії потерпілим від розголошення надаються широкі повноваження щодо захисту своїх законних прав та інтересів у судовому порядку. Швейцарський підхід базується на стабільності правової системи цієї держави та усталеній судовій практиці застосування договорів про нерозголошення.

Відтак, у статті було встановлено, що найбільш дієвим та ефективним механізмом захисту інформації конфіденційного характеру у договірних відносинах є договір про нерозголошення. Спільною рисою європейських держав, при цьому, є практично повна відсутність згадок про можливість або особливості укладення чи виконання такої угоди на законодавчому рівні. Проте, цей підхід скоріше слід розглядати як перевагу, а не недолік правового регулювання у державах ЄС, оскільки він надає сторонам договору шанс врегулювати свої відносини на їх власний розсуд, керуючись загальною цивілістичною засадою свободи договору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про захист нерозголошеного ноу-хау та ділової інформації (комерційної таємниці) від їх незаконного набуття, використання та розголошення. Директива (ЄС) 2016/943 від 08 червня 2016 року. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/943/oj/>.

2. Забзалюк Д.Є., Кучер В.О. Правові інструменти захисту права інтелектуальної власності за нормами законодавства ЄС. *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції: зб. тез доп. учасн. VIII Всеукр. кр. столу, 08 груд. 2022 р. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 130–139.*
3. Паєнко О.А. Міжнародно-правове регулювання охорони та захисту комерційної таємниці. *Молодий вчений*. 2015. № 4 (Ч. 2). С. 136–139. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/4/69.pdf>.
4. Update on the implementation of Directive on trade secrets. Wildgen. *Дата публікації: 16 січня 2019 року*. URL: <https://www.wildgen.lu/our-insights/article/update-implementation-directive-trade-secrets>.
5. Німецьке цивільне уложення від 1881 року (зі змінами та доповненнями). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/.
6. По акціонерні товариства. Закон Німеччини від 06.08.1965 року (зі змінами та доповненнями). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_aktg/englisch_aktg.html.
7. Коментар CMS (Cameron McKenna) Law Firm щодо законодавчого регулювання захисту конфіденційної інформації в Німеччині. URL: <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-trade-secrets/germany>.
8. Про захист комерційної таємниці. Закон Німеччини від 18 квітня 2019 року (зі змінами та доповненнями). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_geschgehg/englisch_geschgehg.html.
9. Кравченко О.М. Адміністративно-правова охорона комерційних секретів бізнесу. *Права людини та публічне врядування в сучасних умовах: колект. моногр. м. Рига, Латвія: європейське видавництво «Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2023. С. 449–464. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/3_2023/9.pdf*.
10. Кримінальний кодекс Нідерландів. Закон від 03 березня 1881 року (зі змінами та доповненнями). URL: <https://legislationline.org/taxonomy/term/12704>.
11. Кравченко О.М. Адміністративно-правові засади охорони комерційної таємниці в Україні: *дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07*. Київ, 2019. 253 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0419U004900>.
12. Про захист комерційної таємниці. Закон Бельгії від 30 липня 2018 року (зі змінами та доповненнями). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/18390>.
13. Коментар Linklaters Law Firm щодо прийняття бельгійського закону про захист комерційної таємниці. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=fd7a82e1-bc02-4e22-bc07-c2964547d606>.
14. Федеральна Конституція Швейцарської конфедерації. Закон від 18 квітня 1999 року (зі змінами та доповненнями). URL: <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1999/404/en>.